

**Δρ Παναγιώτης
Ανδρέου**

**Αναπληρωτής Καθηγητής
Χρηματοοικονομικών**
Τμήμα Εμπορίου,
Χρηματοοικονομικών και
Ναυτιλίας
Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο
Κύπρου (ΤΕΠΑΚ)

panayiotis.andreou@cut.ac.cy
+357 25002286

@pandreou77
/Panayiotis-andreou
www.pandreou.com

#FinancialLiteracyCY
#FinancialWellbeingCY

Ο ρόλος του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Καταπολέμηση της διαφθοράς

Τους τελευταίους μήνες παρατηρούμε όλο και περισσότερο ανησυχητικά φαινόμενα διαφθοράς να αποκαλύπτονται στην Κύπρο. Και παρόλο που το Εθνικό Οριζόντιο Σχέδιο Δράσης κατά της διαφθοράς εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο τον Μάιο του 2019, εκκρεμεί ακόμα η διαδικασία θέσπισης της σχετικής νομοθεσίας. Μάλιστα αναγνωρίζοντας την ανάγκη για βελτίωση του πολιτικο-οικονομικο-κοινωνικού και νομοθετικού περιβάλλοντος, το εν λόγω Σχέδιο επικαιροποιήθηκε πριν λίγες μέρες υπό τον τίτλο «Κράτος Δικαίου - Διαφάνεια - Λογοδοσία». Σημειώνεται ότι, μεταξύ άλλων, το σχέδιο προσβλέπει στην ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση των νέων σε θέματα διαφθοράς μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Χρηματοοικονομικός Αλφαριθμητισμός

Ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός ορίζεται ως η επαρκής γνώση οικονομικών εννοιών και η δεξιότητα αξιοποίησής τους στη λήψη ορθών αποφάσεων. Η επαρκής αυτή γνώση και δεξιότητα συνδέονται άρρηκτα με τη χρηματοοικονομική ευημερία των ενεργών πολιτών καθώς και με την προστασία τους από οποιαδήποτε μορφή πιθανής οικονομικής εκμετάλλευσης ή απάτης.

Πράγματι, τα επιστημονικά ευρήματα από διεθνείς μελέτες καταδεικνύουν ότι όταν τα άτομα έχουν επαρκείς χρηματοοικονομικές γνώσεις και ανεπτυγμένες δεξιότητες για να τις εφαρμόσουν στην

καθημερινότητά τους, τότε έχουν αρκετά μεγαλύτερη πιθανότητα να αξιοποιήσουν στο μέγιστο βαθμό τις δυνατότητές τους και να αλληλοεπιδράσουν θετικά και αποτελεσματικά μέσα στο οικονομικό τους περιβάλλον. Επιπρόσθετα, είναι αποδεκτό στη βιβλιογραφία ότι το υψηλό επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού σχετίζεται θετικά με την ορθολογική συμπεριφορά των καταναλωτών στις χρηματιστηριακές αγορές, με τον έγκαιρο και κατάλληλο σχεδιασμό συνταξιοδότησης των ατόμων, καθώς επίσης και με την αποφυγή αρνητικών συμπεριφορών, όπως είναι ο υπερβολικός (μη βιώσιμος) δανεισμός.

Δύο πρόσφατες επιστημονικές μελέτες του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου (ΤΕΠΑΚ), καταδεικνύουν ότι ο χρηματοοικονομικός αναλφαριθμητισμός (σε επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων) υφίσταται ως πρόβλημα στην Κύπρο. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα ευρήματα, φαίνεται ότι μόνο 4 στους 10 Κύπριους έχουν τις κατάλληλες χρηματοοικονομικές γνώσεις και την απαιτούμενη ικανότητα διαχείρισης βασικών οικονομικών ζητημάτων της καθημερινότητάς, δηλαδή είναι χρηματοοικονομικά καταρτισμένοι.

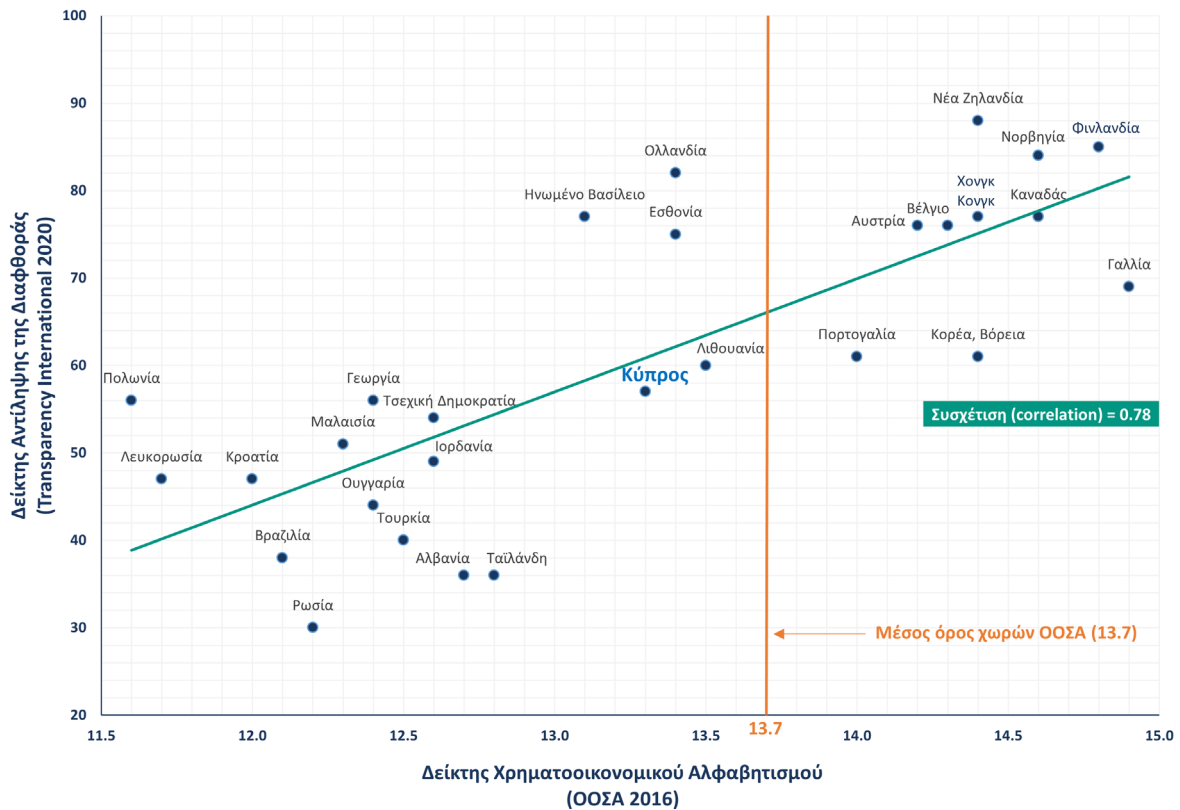
Τα παραπάνω στοιχεία υπογραμμίζουν τη σημασία αντιμετώπισης του χρηματοοικονομικού αναλφαριθμητισμού στην Κύπρο, κάτι που προσδοκώ ότι

θα επιτευχθεί στο μέλλον μέσα από την υλοποίηση μίας σχετικής Εθνικής Στρατηγικής. Εδώ να σημειώσω ότι είναι πολύ αισιόδοξο το γεγονός ότι η προσπάθεια για διαμόρφωση «Εθνικής Στρατηγικής για την Προώθηση του Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού και Χρηματοοικονομικής Παιδείας» βρίσκεται σε εξέλιξη μετά από εισήγηση της Επιτροπής Παιδείας και Πολιτισμού της Βουλής τον Νοέμβριο του 2020. Σε συνέχεια της εισήγησης καταρτίστηκε μια 6-μελής Ad-Hoc Επιτροπή με επικεφαλής την Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (ΚΤΚ) και με μέλη της το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, το Πανεπιστήμιο Κύπρου, την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, το Υπουργείο Παιδείας και το Υπουργείο Οικονομικών.

Η σχέση ανάμεσα στην αντίληψη για τη διαφθορά και στο χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό

Το παρακάτω γράφημα παρουσιάζει τη σχέση ανάμεσα στην αντίληψη για τη διαφθορά και στο χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό σε διάφορες χώρες. Ο δείκτης διαφθοράς (κάθετος άξονας) εκδίδεται σε ετήσια βάση από τον οργανισμό «Transparency International» και οι τιμές στο γράφημα μετρούν το βαθμό αντίληψης για τη διαφθορά στο δημόσιο

Σχέση Αντίληψης της Διαφθοράς και Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού

Πηγές: Transparency International (2020), ΟΟΣΑ (2016), Οικονομικό Δελτίο ΚΤΚ (2020)

τομέα της κάθε χώρας το 2020. Ο δείκτης κυμαίνεται από το 0 (εξαιρετικά αδιαφανής δημόσιος τομέας) έως το 100 (εξαιρετικά διαφανής δημόσιος τομέας). Αναφορικά με την Κύπρο, η μελέτη του Transparency International κατατάσσει την Κύπρο στην 42η θέση ανάμεσα σε 180 χώρες με τον δείκτη να είναι 57.

Ο δείκτης χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού (οριζόντιος άξονας) όπως εκδόθηκε από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) το 2016 μετράει το επίπεδο χρηματοοικονομικής γνώσης, χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς και χρηματοοικονομικής νοοτροπίας των πολιτών κάθε χώρας με βάση τις απαντήσεις σε ένα ερωτηματολόγιο 21 ερωτήσεων (ο δείκτης κυμαίνεται από το 0 έως το 21). Σύμφωνα με αυτή τη μελέτη, η μέση τιμή για τις χώρες του ΟΟΣΑ που κάλυψε η μελέτη ήταν 13.7. Σε πρακτικούς όρους, χώρες με τιμή κάτω της μέσης μπορούν να χαρακτηριστούν ως χώρες που αντιμετωπίζουν πρόβλημα χρηματοοικονομικού αναλφαριθμητισμού, με το πρόβλημα να γίνεται πιο έντονο όσο πιο κάτω βρίσκεται η τιμή. Δεδομένου ότι η Κύπρος δεν ανήκει στις χώρες του ΟΟΣΑ, δεν συμπεριλήφθηκε στην παραπάνω μελέτη. Τα αποτελέσματα όμως πρόσφατης Παγκύπριας δειγματοληπτικής έρευνας της ΚΤΚ

(βλ. Οικονομικό Δελτίο, ΚΤΚ, Δεκέμβριος 2020) κατέγραψε το βαθμό του χρηματοοικονομικού (αν) αλφαριθμητισμού στη Κύπρο που όπως αποτυπώνεται στο παρακάτω γράφημα βρίσκεται στο 13.3. Είναι σημαντικό το γεγονός ότι τα αποτελέσματα επιμέρους αναλύσεων της έρευνας της ΚΤΚ συνάδουν με τα αποτελέσματα των δύο μελετών του ΤΕΠΑΚ, ενώ στο σύνολό της η έρευνα της ΚΤΚ επιβεβαιώνει ότι το πρόβλημα του χρηματοοικονομικού αναλφαριθμητισμού στην Κύπρο είναι όντως υπαρκτό για το σύνολο του πληθυσμού.

Μελετώντας το γράφημα, παρατηρούμε μια ισχυρή θετική συσχέτιση, με τις χώρες με υψηλές επιδόσεις σε θέματα χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού να έχουν και σχετικά υψηλές επιδόσεις σε θέματα διαφάνειας (ή δηλαδή να έχουν χαμηλή διαφθορά). Πρέπει να επισημάνω ότι το γράφημα δεν προβάλλει μια σχέση μεταξύ αιτίου και αιτιατού (causality). Εντούτοις, δεν είναι υπερβολικό κάποιος να ισχυριστεί ότι ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός ενδέχεται να επιδρά θετικά στην αύξηση της διαφάνειας σε μία χώρα. Αυτό γιατί ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός βοηθά τα άτομα να επεξεργάζονται καλύτερα τις χρηματοοικονομικές πληροφορίες και την εγκυρότητα των πηγών τους, να ενημερώνονται

“ το θέμα της προώθησης και της εφαρμογής της κατάλληλης χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στην Κύπρο πρέπει να αποτελεί ζήτημα νευραλγικής σημασίας δεδομένου ότι συνδέεται θετικά με άλλα πολύ σημαντικά ζητήματα ”

και να αναπτύσσουν διάλογο με πιο υπεύθυνο τρόπο, να αναλύουν με πιο σωστό και κριτικό τρόπο τα οικονομικά δεδομένα, να αναγνωρίζουν πιο εύκολα το ρίσκο που ενέχουν οι διάφορες οικονομικές αποφάσεις, κ.ά..

Όπως ανέφερα και πριν, προς αντιμετώπιση και πάταξη της διαφθοράς, η πολιτεία σχεδιάζει, ανάμεσα σε άλλα (α) εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις ευαισθητοποίησης σε θέματα διαφθοράς σε δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, και (β) την ενίσχυση της διδασκαλίας της «αγωγής του πολίτη» με βασικό στόχο την ανάπτυξη της εντιμότητας, της ηθικής, της αξιοκρατίας, της ισότητας, της αξιοπρέπειας και του σεβασμού απέναντι στον συνάνθρωπο, την κοινωνία και τους πολιτειακούς θεσμούς.

Σε συνδυασμό με αυτή τη σημαντική πρόθεση της Πολιτείας για ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση μαθητών και φοιτητών σε θέματα διαφθοράς, πιστεύω ότι απαιτείται η ταυτόχρονη προώθηση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης ως ανεξάρτητο μάθημα το οποίο θα δρα συμπληρωματικά και ενισχυτικά με το μάθημα της αγωγής του πολίτη. Δεδομένου ότι τα περισσότερα προβλήματα διαφθοράς αναφύονται από οικονομικά εγκλήματα, η χρηματοοικονομική ενδυνάμωση της νέας γενιάς θα οδηγήσει σε καλλιέργεια σωστής συμπεριφοράς και νοοτροπίας απέναντι σε ευαίσθητα οικονομικά θέματα, κάτι που θα μπορούσε μακροπρόθεσμα να λειτουργήσει ευεργετικά στη μείωση της διαφθοράς και την αποτροπή των αιτιών της. Σε γενικές γραμμές, η ενίσχυση της χρηματοοικονομικής παιδείας των Κυπρίων δύναται να συμβάλει στην καταπολέμηση της διαφθοράς εφόσον ανάμεσα σε άλλα, δημιουργείται ένα επιπρόσθετο επίπεδο ελέγχου της διαφάνειας από τους ενεργά, ορθά σκεπτόμενους πολίτες.

Η Πολιτεία βρίσκεται μπροστά σε μια κρίση αξιών και αξιοπιστίας των θεσμών. Είναι πολύ σημαντικό ότι έχει ήδη προχωρήσει στο σχεδιασμό της Εθνικής Στρατηγικής κατά της Διαφθοράς. Ταυτόχρονα, και καθώς βρίσκεται εν εξελίξει η διαδικασία για διαμόρφωση Εθνικής Στρατηγικής κατά του Χρηματοοικονομικού Αναλφαβητισμού των Κυπρίων, πιστεύω ότι η υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής κατά της Διαφθοράς θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει και την ενίσχυση της χρηματοοικονομικής παιδείας στο σύνολο του εκπαιδευτικού μας συστήματος.

Εν κατακλείδι, το θέμα της προώθησης και της εφαρμογής της κατάλληλης χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στην Κύπρο πρέπει να αποτελεί ζήτημα νευραλγικής σημασίας δεδομένου ότι συνδέεται θετικά με άλλα πολύ σημαντικά ζητήματα. Η χρηματοοικονομική εκπαίδευση προσφέρει τη δυναμική ώστε να επωφεληθούν τα άτομα αλλά και η κοινωνία ως σύνολο διασφαλίζοντας μακροπρόθεσμη χρηματοοικονομική ευημερία.

Το στοίχημα λοιπόν είναι η δημιουργία σωστά ενημερωμένων, χρηματοοικονομικά εγγράμματων και υπεύθυνων ατόμων, καθώς και ψηφιακά έξυπνων πολιτών. Μια κοινωνία που διαθέτει αυτά τα στοιχεία πιστεύω ότι θέτει γερές βάσεις για την καταπολέμηση και σε μεταγενέστερο στάδιο την πρόληψη της διαφθοράς καθώς έχει μεγαλύτερες πιθανότητες αποτελεσματικού ελέγχου (watchdogging) και αποκάλυψης (whistleblowing) φαινομένων διαφθοράς.